

OTVORENO PISMO DUBRAVKU HORVATIĆU,
GLAVNOM I ODGOVORNOM UREDNIKU
HRVATSKOG SLOVA

KRIŽ

Ivan MARTINAC

Ovo pismo, u kojem je ugledni splitski arhitekt, pjesnik, filmski redatelj i publicist Ivan Martinac pokušao Hrvoja Hitreca i društvo iz Hrvatskog slova bar malo podučiti državotvornoj »memoriji pamćenja«, prvotno je, kao što je i logično, bilo upućeno upravo Hrvatskom slovu, ali su ga oni - u nimalo demokratskoj maniri - odbili objaviti!

»Sus se šulja oko drvarnice
Traži svoj križ«

Tonči PETRASOV MAROVIĆ

Poštovani gospodine, Vjerojatno griješim, javljajući se ovim pismom. Meni ne treba, ni Vama neće biti od koristi, a hrvatski puk uglavnom ne kupuje novine. Ipak, nešto me tjera ispričati ovu, tipično hrvatsku, pri-

povijest.

Na Veliku subotu, 15. travnja ujutro, nazvala me Đurđica Ivanišević, da mi čestita Uskrs, da pohvali PISMA TEOFILU (sa zakasnjem od deset godina) i da reče da uskoro izlazi tjednik *Društva hrvatskih književnika* HRVATSKO SLOVO. Uzvratilo sam česti-

tanjem, zahvalio se na pohvalama i zagrintao (Anić se vara da je to isto što i zakukao) na SLOVO.

Ta' molim Vas. Kada je Ivan Bošković pokrenuo tromjesečnik splitskog ogranka *Matiče hrvatske* HRVATSKA OBZORJA nisam prigovorio, jer mi se naslov činio i zvučan i smis-

len. Međutim, Ivkošić krade OBZORJA, proglašava ih OBZOROM (HRVATSKIM), ne shvaćajući da Hrvatskoj trebaju barem četiri (za svaku stranu svijeta po jedan). Hitrec izmišlja HRVATSKI DOM (iako je dovoljno prepoznatljiv i sñ DOM), tu je i HRVATSKI VOJNIK (kojega, moram priznati, opravdava svojevrsna etičnost sintagme, nastale kao oporba razbojničkoj vojsci) te napokon, bez velike potrebe - HRVATSKO SLOVO, ime primjerenije stručnoj publikaciji za glagoljicu ili bosančicu.

Unatoč svemu, rekao sam Đurđici Ivanišević da mi je drago što se pokreću novine koje će, nadam se, biti »tvrde« od *Matičina VIJENCA*.

Kupio sam drugi, treći, četvrti broj, ali mi je »pobjegao« prvi, a budući da sam ga svakako htio imati (poglavito zbog nadnevka, jer je 28. travnja rođena žena do koje mi je stalo, a i četvrta splitska udarna brigada (koja na svojem grbu, pokraj križa, ima *Konstantinov natpis IN HOC SIGNO VINCES*), zamolio sam novinara Darka Vukorepu, da zamoli nekoga iz redakcije SLOVA, da mi pošalje taj prvi broj. Dobio sam ga i na njemu harno zahvaljujem, iako me je dio teksta Hrvoja Hitreca GRIJEH HRVATSKO DRŽAVNOSTI pogodio poput vlastite osmrtnice.

Shvatio sam, na žalost (konačno i neopozivo) da Hrvatima nedostaje kultura praćenja i pamćenja djelovanja drugih, koliko god bitna bila i da je Hrvatska još uvijek U DUHU razjedinjena, a hrvatski OTPOR neuskladen.

STADO

Piše gospodin Hitrec:

S pojmom »stado« susreo sam se dan poslije plenuma *Društva hrvatskih književnika* u *Teatru ITD* na samom početku 1989. godine, kada smo se više nego odlučno oprli onom izuzetnom amandmanu oko skidanja hrvatskog književnog jezika iz tadanjeg ustava. U dnevnim novinama pojavio se napis pod naslovom »Logika nacionalnog stada«...

Istina o »stadu« (koju Hitrec, čini se, ne zna) posve je drukčija. Evo je:

Dana 17. siječnja 1989. *Društvo književnika Hrvatske* (još uvijek u genitivu!) pozvalo je sve članove na plenum zakazan za 27. siječnja s jedinom temom dnevnog reda: Amandmani na Ustav SR Hrvatske. Uz poziv poslani su i ZAKLJUČCI proširenog predsjedništva *DKH*, u povodu inicijative za otvaranje rasprave o promjenama 138. čl. Ustava SR Hrvatske o nazivu jezika, doneseni 12. siječnja 1988. godine. Članovi koji ne bi mogli prisustvovati plenumu zamoljeni su da svoje primjedbe dostave poštom. Ispod svega potpisao se potpredsjednik *DKH* (Slavko Mihalić).

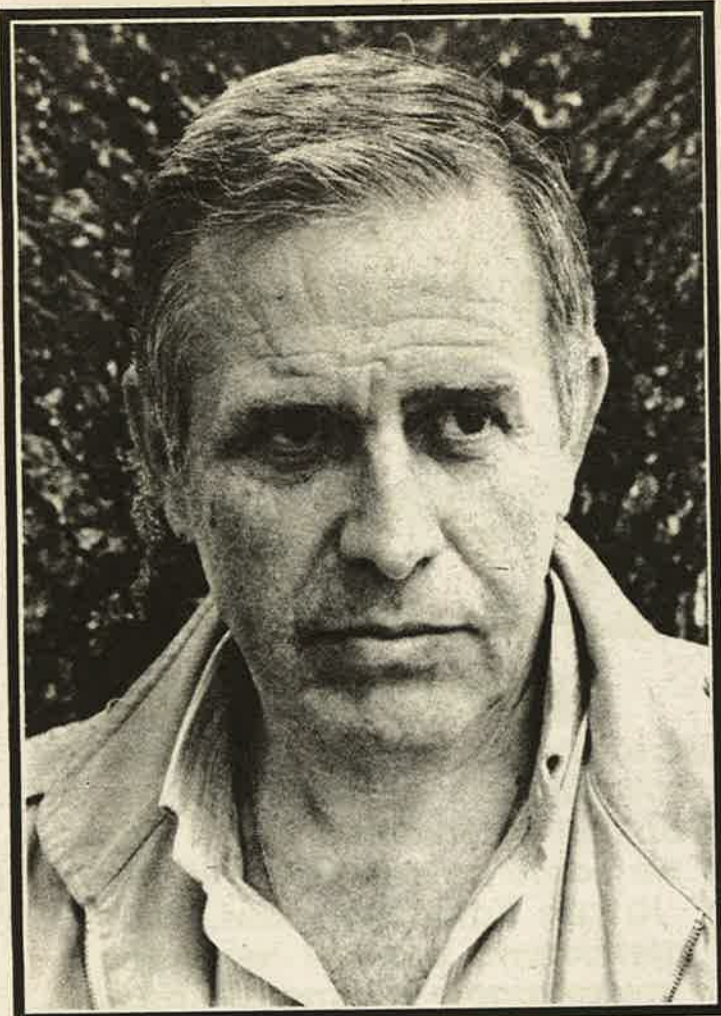
21. siječnja (a bila je subota) imao sam već napisanu »primjedbu« i to ne na

Sedmorica iz kino-kluba Split 23. listopada 1989. godine nose suhu trešnju (križ) od Čapove ulice do Ulice Petra Krešimira, hrvatskog kralja

amandmane, niti na ZAKLUČKE (jer mi je sve to sličilo na mlaćenje prazne slame), nego na član koji govori o konstituciji Hrvatske. Šetajući gradom, susreo sam posve slučajno *Vjekoslava Krsnika*, koji je tada radio za *VJESNIK*, pričali smo i on mi je predložio da pismo Slavku Mihaliću proglasim otvorenim i da ga pošaljem *Vlasti Švarcmajer*, urednici *PANORAME SUBOTOM*, budući da ga na plenumu književnika nitko neće naglas pročitati, što se je pokazalo točnim.

Poslušao sam ga i tekst je objelodanjen 28. siječnja, neposredno nakon plenuma. Navečer, malo prije ponoći, javio se iz Zagreba Krsnik s informacijom da je baš završio sastanak redakcije, što ga je sazvao *Stevo Maoduš*, glavni i odgovorni urednik *VJESNI-*

otkupiti od Srba. Moram, uz to, naslikati još nekoliko slika, napisati tj. dovršiti *ČIŠĆENJE HRAMA...* Nije mi, zaista, do drugih (i drukčijih) problema, ali mi je do toga da uvjerim izabrane u prijestolnici svih Hrvata, da nisu sve ključne ideje izišle iz dvije-tri glave i da je, eto, Božjom voljom, jedan sredovječni filmski redatelj i književnik iz Splita, grada sv. Dujma i Dioklecijana (koji bi Hrvatskoj trebao značiti koliko i Zagreb) prvi predložio promjenu onog člana Ustava, kojim se uređuje ustrojstvo (i narav!) hrvatske države i to čitav mjesec prije prvoga javnog skupa *HDZ-a*, u prostorijama *Društva književnika*, 28. veljače 1989. (osnivačka skupština *HDZ-a* bila je, ako se ne varam, 17. lipnja) i mnogo prije *Slavice Bajan*, koja je to isto predložila 21. lipnja, iz saborskih klupa.

Inače, nisam ni objestan, ni nerazumno tašt. Svjestan sam da je moj značaj u svemu tome paradigmatički, tj. da sam važan isključivo kao dokaz da su i »periferija« i »središte« (i kora i srčika) dijelovi istog debla koje ima svoje korijenje i svoje grane.

Mrtvo slovo na papiru

Sjećam se: Kad mi je bilo najteže (u svibnju 65. u Armiji) najbolji prijatelj — filmski režiser *Tomislav Gotovac* vratio mi je sve moje beogradske »poslanice« (razmišljanja o budućim filmskim projektima, o gledanim filmovima, kazališnim predstavama) napisavši na poledini koverte: **SLOVA, SAMO SLOVA!!!** Treba to razumjeti. Obojica smo bili odgojeni na filmu (ne »moviu«) u vjeri da su riječi »lažljive« i da se nizovi riječi ne mogu natjecati s *ISTINOM* filmskih slika. Znali smo da se »umjetnost koja snima *SMRT* na njezinu poslu« (*Cocteauov* izraz) ne služi mozgovnim »pretvorbama« što je srž literature, već izravnim, istodobnim nasrtajem na sva čula. Čovjekov lik bio nam je nezamjenjiv u procjeni iskrenosti. Na platnu i u zbilji manje smo slušali, a više pažljivo (proniciljivo) gledali. I preksinoć sam tako gledao *Sonju Lokar*, *Žarka Puhovskog*, *Vladimira Štambuka*. Za mnoge naše političare (pa i za *Štambuka*) dovoljno je vidjeti kako ulaze u dvoranu, kako sjede, s kojom gestom ustaju sa stolice. Što hoću ovim kazati? Da ja ni dan-danas, kao ni

Gotovac (onda) ne vjerujem »tekstu«. Ponosim se nekim svojim knjigama (*»Aurum«*, *»Pohvalama«*, *»Pismima Teofilu«*), ali moja »domovina« (da se poslužim *Camusom*) nije književni jezik (pa ni hrvatski). U trenucima velike nevolje, oči u oči s nekom suvremenom Inkvizicijom, ja bih ga se vjerovatno odrekao kao što se *Galilej* odrekao heliocentrizma. Tješio bih samoga sebe govoreći: režirat ćeš vlastite filmove, montirati tude, pomalo slikati, možda čak i projektirati. Tješio bih sebe da ću se vazda moći umjetnički izraziti, ali da sam, bogme, *Daniel Dragojević*, *Tonči P. Marović*, *Nikola Martić* ili *Jure Franičević*, da mi je riječ jedina »vokacija«, tada bih, s obzirom na sva srpsko-hrvatska »bombardiranja« po hrvatskom književnom jeziku, odavna protestirao (...)

Poslije, u suštini neustavne, odluke Ustavnog suda koji je hrvatski književni jezik proglasio neustavnim, poslije izjašnjava svih stručnih institucija, a i značajnih ličnosti ovog kulturnog podneblja, treba konačno odustati od »integracione romantike« i postojeću Ustavnu formulu o jeziku iz članova 137. i 138. (premda nije savršena) u potpunosti zadržati. Um-

jesto toga treba se pozabaviti članom 1. Ustava SRH i pripadajućim amandmanom (27). Postojeća odredba glasi: SRH je nacionalna država hrvatskog naroda, država srpskog naroda u Hrvatskoj i država narodnosti koje u njoj žive.

Amandman 27. glasi: SRH je nacionalna država hrvatskog naroda, država srpskog naroda i država drugih naroda i narodnosti koji u njoj žive. Ni jedno ni drugo nije dobro. Ja bih glasao za formulu: SRH je nacionalna država hrvatskog naroda, te država pripadnika drugih jugoslavenskih naroda i narodnosti što u njoj žive. Član Ustava koji je na snazi dozvoljava, naime, različite ciničke (mazohističke) interpretacije, kao što je ona *Zdravka Jankovića*: »SRH ima dvonarodan naziv pa ne vidim razloga da jezik kojim se govori u toj državi ne bude dvonarodan.«

Poštovani Mihaliću, vidite i sami — sve je to jedan golemi uzao (iliti čvor).

S poštovanjem
(Odlomci iz pisma *Ivana Martinca Slavku Mihaliću Vjesnik* 28. 1. 1989.)

KA, da *Vlasta Švarcmajer* odlazi u mirovinu i da će u ponedjeljak, 30. siječnja, izići pamflet iz pera *Jadranka Sinkovića*, po uputama *Maoduša*. Prema nekim citatima bit će jasno da se okomio i na tebe i na neke iz »vlastitih redova«, reče Krsnik, ali, budući da nećeš biti prozvan poimence, ne moj odgovarati.

Ipak, odgovorio sam, ne *Jadranku Sinkoviću* nego *Stevi Maodušu* i *Vlasti Švarcmajer*, što, razumije se, nije objavljeno.

OPET?

Promišljam zapravo već dva tjedna hoću li (neću li) opet na sebe natovariti moguću kriz, i to devedeset i pete, nakon uskrsnih blagdana i nakon *Uzašašća*. Da budem iskren, ne veselim se krizu. Ni najmanje. Živim zato da kad-tad izmontiram dokumentarni film o *Vukovaru*, makar morao filmsku vrpču, koju Hrvati nemaju, isprošiti ili

Kultura kao oružje

Politički piromani su nesumnjivo uspjeli. Tema naziva jezika u Hrvatskoj, tema koju su uporno razvijali i tendenciozno tumačili srpski nacionalisti, dovela je naposljetku na političku scenu i hrvatski nacionalizam (...)

U Hrvata se jeftinom politikantskom logikom očitava »srednjo-europski kulturni genetski kod«, a u Srba istovremeno — prevarantski karakter bizantske kulture. Neće oni nas ovaj puta prevariti, kaže se i u ime tog poziva na konačno odustajanje od »integracione romantike« i dvonarodnog (hrvatskosrpskog) imena jezika. »Integracionoj romantici« valja, tvrdi se, zahvaliti i spominjanje Srba u Ustavu SR Hrvatske, a s tom odlukom vjerojatno odustajanjem od Jugoslavije kao promašene ideje »integracione romantike« (...)

Kako li je lako i u samoj kulturi pronaći oružje za uništavanje...
(Odlomci iz komentara *Jadranka SINKOVIĆA*, *Vjesnik*, 30. 1. 1989.)

Poučna je ovo pripovijest, zar ne? A ne bi je bilo da se *Hitrec* nije hvastao nečim što mu ne pripada, a reći ću Vam najiskrenije da ste i Vi zaslužni (možda još zaslužniji) za nju, jer niste, tražeći suradnike za *HRVATSKO SLOVO*, protegli vrat do južnih padina *Dinare*, *Velebita*, *Biokova*.

Zaboga, poštovani *Horvatiću*, ne držite valjda da narod u južnoj (bijeloj, dalmatinskoj) Hrvatskoj, sav taj hrvatski živalj, ili, još točnije, svaki domoljub od *Zadra* do *Dubrovnika* — na praznim čuncima (što bi rekao dični nam pjesnik *Augustin Ujević*) vjetar prede.

U Splitu, uoči *Duhova*, 3. lipnja 1995.